

L'estel fugaç de la llibertat

A 150 anys de la Primera República
(1873-1874)

UPEC Universitat
Progressista
d'Estiu de Catalunya

**EL
BORN
CCM**

Quatre articles de les arrels del republicanisme al segle XIX

Us oferim quatre articles del republicanisme del segle XIX amb la voluntat de poder anar a les fonts originàries dels propis protagonistes d'aquesta història compartida i que està als orígens d'una llarga tradició de revolta que, amb evolucions, arriba fins els nostres dies i que convé no oblidar. Com també convé recordar, com deia Pi i Margall, que «les lluites de la plebs han sigut promogudes tant pel sentiment d'igualtat social com el de llibertat política».

[Sense títol]

Abdó Terradas

El Huracán, 31-8-1840

Ningú que s'hagi acostat a estudiar els usos i els costums del poble espanyol haurà deixat de convèncer-se del seu esperit eminentment democràtic. Per a un espanyol no hi ha distinció de classes a la societat: ni el rang, ni les condecoracions, ni les creus, ni les plaques, ni quantes marques de distinció pot haver inventat la vanitat dels homes són prou a moure un carboner o un mosso espanyol a posar la mà a la seva montera, o cedir la vorera d'un carrer a un gran senyor, que se li presenti davant, com mou a un francès, o a un italià, un cintalló qualsevol penjat d'una trau de la casaca, i fins a un frac de drap més fi que el comú: tot espanyol coneix perfectament la lletra i l'esperit de les seves institucions municipals; pren el més viu interès en l'elecció dels seus regidors i obeeix gustós i encara murmurar les ordres dels seus alcaldes i regidors respectius i se sotmet sense rèplica a les seves fallades, al pas que s'ocupa o no de les lleis o ordres generals del govern, o les mira amb desconfiança, igual que les seves autoritats, i intenta eludir-les les més vegades; i d'aquí el singularíssim fenomen, inconcebible i inexplicable (sic) per a un estranger (sic), d'una antiquíssima monarquia, que està vivint ja fa dos mesos en la pau més gran, ordre i assossec sense cap altre govern que el municipal, i l'apatia amb què ha estat mirant totes les lleis i els decrets que s'han estat confeccionant i publicant per les corts i la corona fins que feliçment s'ha tocat el ressort de la llei d'ajuntaments; únic capaç de remoure'l i agitar-lo en l'estat de llanguiment i prostració en què jeia després de sis anys de la guerra civil més espantosa.

El poble espanyol, dividit naturalment el seu sòl per altes muntanyes, i rius cabalosos, a províncies diferents, que van ser poc ha regnes independents, amb usos, costums, llengües, i fins i tot lleis diverses, aïllat en elles per falta de comerç i comunicacions, gaudeix a més d'un esperit de provincialisme, que resisteix poderosament a la centralització; i fa que un català repugni el que se'l tingui per un castellà o andalús i viceversa, que cadascú adhereixi fortament a les lleis, usos i costums del seu país, i es resisteixi a admetre les del veí; i fins i tot encara hi ha rastres i vestigis de la bandera que cada província va seguir fa més d'un segle a la guerra de successió. Aquest doble esperit ha estat causa d'un altre fenomen no menys singular, que ha presentat

l'Espanya, en totes les èpoques de la seva revolució de 30 anys: amb prou feines ha donat el crit de guerra, i nega obertament l'obediència al govern central, quan lluny de desorganitzar-se, dispersar-se i lliurar-se a tots els horrors consegüents a una dissolució social, com han fet els altres pobles en circumstàncies semblants, se l'ha vist espontània i com instintivament congregar-se i organitzar-se en altres regnes i governs, com són les seves grans províncies, formant les seves juntes d'homes, trets sempre de la classe mitjana de la societat, nomenats per aclamació o vot universal, a les quals han obeït, i les decisions dels quals han acatat amb més gust i voluntat que les del sobirà: d'aquí la sorpresa de Napoleó en trobar-se envoltat per tot arreu de repúbliques federades, cadascuna tan formidable com un regne sencer, quan amo de la capital d'Espanya, va creure no haver-les ja sinó amb un poble dispers, desorganitzat, o de bergants com ell ens deia com li havia passat en totes les seves conquestes; d'aquí l'ordre admirable amb què es van fer les pacífiques i incruentes revolucions de 1820 i 1835, i amb què es faran quantes a fer se'ns obligui. Els espanyols són savis, soferts, alhora que superbs i altaners; estimen la seva independència i la seva llibertat com cap altre poble, i d'això tenen donades fortes i repetides proves: en una paraula els espanyols són republicans per naturalesa i per inclinació; ho han sabut encara sense conèixer-ho ells mateixos; gaudeixen de part de la naturalesa de tots els elements necessaris per constituir-se sense violència ni trastorns a repúbliques federades; i aquest serà el resultat probablement de la primera lluita en què homes perversos o imprudents puguin comprometre'l amb la corona. Avís a Luis Felipe; als seus agents els Filipins, i a tots els que puguin necessitar!"

De la centralització [fragment]

Joan Baptista Guardiola

14 de setembre de 1854

[...] Ara bé: Què ens diu l'observació pel que fa a l'existència d'aquests elements a Espanya? Hi ha una sola raça, un sol idioma, un sol clima, i una sola història; o hi ha diferents races, diferents idiomes, diferents climes i diferents històries?... Recorreu-vos Catalunya, Andalusia, Galícia, Províncies Vascongades i Castella, i digueu-nos després si el tipus català és igual a l'andalús, gallec, basc i castellà, o bé si no es distingeixen en el primer trets bàsics més o menys marcats, i àrabs, sueus, escites i gots en els altres, si efecte d'aquesta diversitat en allò físic no s'observa també una completa diferència de l'accent i l'articulació en la veu de tots ells, i fins i tot de llenguatge a la majoria: si no és diferent el seu clima, i les seves tradicions, els seus costums i fins i tot les seves facultats morals i intel·lectuals, la seva història tota, aquest reflex exacte de la naturalesa de l'home i el seu desenvolupament, no és també completament diferent, com diferents que són els elements el desenvolupament dels quals reflecteix?

Fets tan evidents són aquests, que no hi ha historiador que no els hagi consignat; que no hi ha viatger que no els hagi observat; que no hi ha palet, en fi, a qui no hagin admirat; però que per a desgràcia d'Espanya, no hi ha home d'Estat tampoc l'alta atenció del qual hagi excitat. Però no anticipem qüestions i limitem-nos a asseure per ara aquest fet, per ningú desmentit i fecund en transcendents conseqüències, a saber; que la raça espanyola no és una sola; que l'idioma a Espanya no és un de sol; que el clima no és un de sol, i que la història no és una de sola; és a dir, que a Espanya els elements constitutius de la seva personalitat nacional, no són uniformes sinó variats, i que no hi ha, per tant, un sol poble, una sola nacionalitat; sinó diversos pobles, diverses nacionalitats; que Espanya no és, en el rigorós i bon sentit de la paraula, una sola nació, sinó un feix de nacions.

Hi ha, doncs a Espanya a més de les municipalitats, altres associacions naturals, que tenint elements de vida, de personalitat pròpia, cal també proclamar la seva emancipació; hi ha les diverses nacionalitats, els diversos pobles, que fan esquarterats i ofegats avui pel sistema de centralització vigent.

IV.

Però com? En quina manera fer aquesta emancipació? Com? Dividint Espanya en tantes demarcacions territorials totes les que tinguin elements de personalitat nacional.

Tornant a l'antiga divisió en catorze províncies, que per ser gairebé totes elles representants de raça, llenguatge, clima o història diferent, tenen per tant elements de vida pròpia, de personalitat, i abans que com a províncies, poden i han de ser considerades com pobles, com a nacionalitats diverses. Reconeixent la nostra varietat de nacionalitats, i molt lluny de tallar-los el vol per doblegar la seva briosa expansió a una pàl·lida i estèril uniformitat, deixar-los en llibertat la més àmplia, la més absoluta, de governar-se segons l'estat dels seus costums i necessitats de la seva particular civilització exigissin, i elles millor entengueren. Al món moral com al físic, tot és igual; però només al fons, a l'essència: en la forma tot és diferent. Busqueu dos arbres, dos homes, dues nacions, i a cadascun d'aquests diversos éssers trobareu respectivament sempre, igual, idèntica essència; però forma diferent en el desenvolupament de la mateixa. La llei de la desigualtat en el desenvolupament de les formes d'existència, és una llei de la naturalesa, que és bogeria, si no neciesa, obstinar-se a combatre.

A l'home compleix només acceptar-la i dirigir la seva conducta conforme a ella. Ja, doncs, que Espanya no forma una sola nació sinó un feix de nacions; ja que no és un sol ésser, sinó un agregat d'éssers diversos, accepti franca i resoludament el polític aquest fet, i limiti les aspiracions de la seva ambició a assolir la glòria d'harmonitzar d'una manera fraternal i elevada, les de vegades trobades pretensions de les nostres antigues províncies, representants les més de nacionalitats diverses. Pretendre una altra cosa, és voler estavellar-se contra el fatalisme de les lleis de la natura.

Però això és la destrucció de la unitat espanyola; es clamarà: això és la proclamació de l'anarquia provincial. Error! Abans que sigui aquest sistema el creador de la veritable unitat espanyola. Allò que per ell

es destrueix, per més que sembli paradoxal, no és la unitat, sinó la uniformitat. I com n'hi haurà prou amb la senzilla explicació d'aquestes dues paraules per provar-ho i esquinçar l'espèl vel que cobreix no poques, d'altra banda, il·lustrades intel·ligències, les definirem abans, per tal que posades de cara les veritables idees que elles representen, sigui més fàcil comparar i jutjar amb ple coneixement de causa.

Entenem per unitat nacional la coexistència harmònica d'un conjunt d'elements de tal sort enllaçats, que alhora que conservin la més absoluta espontaneïtat d'acció en la forma del seu desenvolupament, conspirin a fer un fi comú.

Entenem per uniformitat nacional un conjunt d'elements, que violentats en la seva manera natural de desenvolupar-se, queden necessaris a verificar-ho de la manera única i igual, que una força superior els imposa.

Només cal acostar aquestes dues idees per comprendre per descomptat, que la unitat nacional no existeix a Espanya, que el que només existeix és la uniformitat. En efecte: No es comprimeix i ofega l'espontaneïtat de tot moviment de desenvolupament natural de les diverses nacionalitats? No se'ls imposen determinats i uniformes a totes elles, sense tenir en compte alguna la diferència de la seva naturalesa i especial índole? No són aquí en comprovació d'aquest assert, la uniformitat de sistema polític, la uniformitat de sistema administratiu, la uniformitat de sistema econòmic, la uniformitat de sistema rentístic, la uniformitat de la legislació penal i mercantil, i la de legislació civil ja presta també a veure la llum pública ben aviat? Vegeu, doncs, com no seiem cap paradoxal en afirmar, que no combatem la unitat nacional, sinó la uniformitat. [...]

El catalanisme progressiu

Josep Narcís Roca i Farreras

La Renaixensa, III, núm.
10, 1 de juny de 1873

Segons la tradició completa, natural i veritable de Catalunya, els catalans no havem de sortir al camp cosmopolita, ni al camp europeu, ni tan sols al camp espanyol per ser autonomistes republicans-democràtics, per ser comuners i fins reformistes socials. Tot això podem ser sense sortir de la nostra terra, sense passar la Noguera Ribagorçana, ni l'Ebre, ni els Pirineus, ni el mar. Tot el moviment revolucionari que proclamem els federalistes democràtics catalans té antecedents a la història de la nostra antiga nació. Podem estar i estem joiosos de les tradicions republicanes i democràtiques de l'antiga Catalunya; en som entusiasmats, apassionadíssims i veient-les poc enaltides encara, poc glorificades, poc assenyalades a l'atenció pública, no podem fugir de repetir-les.

Els fets històrics de les torbacions i rebel·lions contra En Joan II i els Felips, les idees de República l'any 1641 i del 1713 al 1740, les lluites contra la Inquisició, i els menestrals, els *remen-ces* i els *barretines* ens proven que el catalanisme no ha de quedar tancat com entre les quatre posts d'una caixa de morts, entre la monarquia, la intolerància catòlica, el predomini de les classes altes i la immobilitat social. Fora de l'organització del nostre antic Estat segons sos privilegis i constitucions de l'Edat mitjana i del Renaixement, fora d'aquestes quatre institucions conservadores, hi ha Catalunya i catalans. Avui en dia, fora d'aquestes coses antigues conservadores hi ha més catalanisme que dins d'elles. I si no, el catalanisme conservador, *tradicionalista* com se titula, monàrquic catòlic unitari o exclusiu, aristocràtic burgès, reprimidor de les torbes o masses ¿admet, accepta al dia d'avui, 30 de maig de l'any 1873, l'autonomia, la independència de Catalunya com a Nació, com a Estat TOT AL MÉS confederat amb altres d'Espanya, com l'accepta el catalanisme federal, democràtic, revolucionari, el catalanisme que anomenem progressiu?

Hi ha cert catalanisme, al qual pertanyen escriptors i altres persones de saber, deturat i girat endarrera, molt entusiasmats per les antigues llibertats catalanes, per l'antiga autonomia de Catalunya, pels drets de les Corts i Parlaments, per l'antiga independència municipal de Barcelona; molt partidari del Comte d'Urgell i del Príncep de

Viana, molt contrari dels Trastàmars, sobre tot del primer i d'En Joan II, de la unió de les Corones aragonesa i castellana, dels Felips també, molí vigatà, i tractant-se del nostre temps i de la situació de Catalunya al present segle, borbònic, castellanista, absolutista o constitucional moderat, tebi, centralista, favorable al domini del poder central. Aquest és un catalanisme platònic, inconseqüent, contradictori; un catalanisme estacionat o reaccionari del qual no podem esperar res els drets de reivindicació, els drets de vida pròpia, ni el temps a venir de Catalunya. Aquest catalanisme conservador o deturat sembla tenir la nostra pàtria com morta per sempre i sens remissió l'any 1714, sembla que la miri ja enterrada i descomposta com cadàver impossible de ressuscitar, com a ésser impossible de renàixer. Aquest catalanisme dóna per perdut i extingit per la mort el dret de Catalunya i sols en parla en temps passat; per millorar la sort de la nostra terra no troba millor camí que deixar-la sota el jou borbònic i centralista, monàrquic i unitari, un poc més o un poc menys modificat. Quan tracta del temps present, aquest catalanisme conservador s'espanta de la democràcia, de la revolució, de la república, de les *masses*, del poble i tem pel predomini i pels interessos materials de les classes *altes*, de la *gent conforme*, dels que *tenen per perdre*; qüestió d'orgull i d'egoisme, parlant amb claretat i franquesa catalanes. Tem aquest catalanisme conservador que dintre de Catalunya no hi hauria prou força material, prou mans arnades per posar barrera als *desbordaments revolucionaris* i així, oblidant-se de tota l'autonomia, de tota la llibertat política i dels furs generals i municipals de Catalunya, oblidant-se de tots els fets històrics de caràcter independent i democràtic propis de la nostra terra, es posa al costat de l'espanyolisme madrileny. al costat de la centralització, de la *conservadoria*, de tot el més contrari a l'esperit provincial. La qüestió d'actualitat és per a aquest catalanisme que un poder materialment fort tingui a *ratlla* els revolucionaris de Catalunya, els catalans revolucionaris.

El catalanisme conservador es fixa més en els fets històrics de Catalunya que poden tenir una aplicació conservadora al nostre temps, així els respectes a certs reis, l'exclusivisme de la religió

catòlica, l'oposició de la *mà alta* als moviments dels menestrals i dels *remences*. Si es fixa en els fets d'aplicació o caràcter avançat, com les *rebellions* contra els tres reis tantes voltes citats, com els moviments dels menestrals i dels pagesos, el catalanisme conservador o no en trau conseqüència, ni en fa aplicació d'actualitat, com dels altres fets històrics o bé nega als catalans d'avui en dia, sobretot als del poble, el dret de seguir el camí d'aquells.

Fent la descripció d'aquest catalanisme conservador inconseqüent i deturat o reaccionari, que mira endarrera, fem en certa manera la descripció del nostre catalanisme, progressiu, que mira i va endavant, del catalanisme del temps a venir, del catalanisme democràtic, republicà, revolucionari. És, efectivament, al revés, del catalanisme, que acabem de descriure.

El catalanisme que pot atraure, que ha d'atraure a la causa de Catalunya i de sa vida pròpia i natural les simpaties del major nombre dels catalans, dels catalans més actius, ço és de les classes populars i del jovent, és el catalanisme que no fa la major insistència en els fets monàrquics, religiosos i aristocràtics de la nostra antiga història; sinó en els fets democràtics, republicanistes i socials. Aquell catalanisme, el conservador, no pot atraure els elements actius i de cor de Catalunya; sinó que els repelleix al camp espanyol, a l'europeu, al cosmopolita. No els parla sinó d'institucions que ells defugen, de la preponderància de reis, eclesiàstics, nobles, cavallers i hisendats, de l'exclusivisme catòlic, d'una organització social més defectuosa per al poble que la d'ara. El nostre catalanisme, el progressiu, es fixa més en els fets històrics que poden ser més simpàtics al poble i al jovent, en els fets històrics que són precedents de les idees i moviments més avançats del nostre temps. «Veniu aquí -diu el catalanisme progressiu als elements més nombrosos, actius i de cor de Catalunya-, veniu aquí: no heveu de sortir de Catalunya a Espanya, ni a l'Europa, ni al món per trobar precedents històrics dels vostres moviments i aspiracions, podeu ser catalanistes de cor i de convicció, com de naixença sou ja catalans, essent democràtics, republicans i fins reformistes socials. No sols hi trobareu precedents.»

Així el catalanisme progressiu, el nostre, el del nostre cor i del nostre front, s'ocupa més de les Corts i Parlaments que dels reis, més dels municipis i de sa autonomia que de l'autoritat reial i de la noblesa, més de les lluites contra la Inquisició i la Cúria romana que dels capítols, monestirs i esglésies, rasés dels *buscaires* i dels menestrals que dels *ciutadans honrats*, més dels Consellers i Consells que dels Concilis, més de les Corts que de la Cort, més dels *remences* i dels *barretines* que dels cavallers, més de les *rebellions* contra els tres reis tantes voltes citats, que de les guerres contra nacions estrangeres i de les conquestes, més de l'alçament de tots aquells *rústics* que de les expedicions guerrereres.

El catalanisme progressiu parteix de tres idees certes i segures. Primera, la justícia i raó de les aspiracions revolucionàries, reformadores, avançades, com vulla dir-se, de les classes populars d'aquell temps i del nostre. Segona, la impotència dels elements conservadors, porucs, egoistes, decadents, irresoluts, per salvar la causa de Catalunya i de sa vida pròpia de l'esperit absorbent, centralista, unitari que domina per tota Europa. Tercera, la necessitat pràctica de mirar endavant, per al temps a venir.

Les classes populars tenen raó avui en dia, com en tenien els *barretines*, els *remences*, els menestrals i els *buscaires*, volent emancipar-se, igualar-se, sortir de sota el jou. Si la classe mitjana, si els burgesos han sortit de sota el jou de l'aristocràcia, de la monarquia i de l'exclusivisme catòlic, ¿per què el poble no hauria d'anar sortint de sota el jou de les classes mitjanes, tant del jou material, com del moral?

A més, l'esperit conservador no ofereix garanties contra l'esperit centralista, més aviat n'hi ofereix a favor. Per tal que l'esperit centralista es posi de part dels interessos materials de les classes conservadores contra el *desbordament de la revolució*, l'esperit conservador li sacrificarà, li deixarà devorar, li donarà de bon grat tot esperit local i provincial, tots els records d'antiga independència, tot moviment i tota aspiració d'autonomia. Encara que les classes

conservadores vulguin, encara que totes tinguessin esperit catalanista, no poden salvar del centralitzador la causa de Catalunya i de sa vida pròpia. Faltades de resolució i de valor, titubejant entre sos interessos materials i els morals de la nacionalitat catalana, tement per una part les *masses* i la democràcia centralista o unitària, tement per l'altra part el centralisme oficial o governatiu, massa amigues de ses comoditats i guanys financers per fer sacrificis, per posar-se al cap d'alguna empresa cívica, per llançar-se a cap extrem; buscant sempre termes mitjans i palliatius, escasses de sentiments arravatadors; ¿qui els entrega a semblants classes la causa catalana, majorment quan sols n'ensenyaran una cara que farà girar-la amb repugnància a les classes populars i al jovent, la cara on hi ha pintades corones d'or i de tonsura, espases de cavaller, palaus, esglésies, castells i cases senyorials? Les classes revolucionàries, diguem-ho així, per contraposició a les conservadores, ço és, el poble i el jovent, són actives, resoltes, tenen més cor, més sentiment, no les consum el rovell de l'egoisme, ni els interessos materials les fan titubejar. Són ardents i exaltades, enhorabona; qualitats precioses per alentir el que està glaçat i decaigut. Són extremades, està bé; qualitat necessària per determinar-se resoltament entre dues coses tan oposades i inconciliables com el catalanisme i l'esperit unitari. Saben llançar-se, sacrificar-se, portar a cap, caigui qui caigui, empreses d'esforç. ¿Qui no els entrega la causa catalana, ja per posar-la en bones mans, ja perquè no se'n vagin a l'espanyolisme madrileny o al cosmopolitisme centralista? Qui no els l'entrega quan té una cara on hi ha pintats consistoris, gorres i gramalles de diputats generals i de magistrats municipals, casetes de menestral i de pagès, barretines i agullades, emblemes simpàtics tots al poble i al jovent catalans d'avui mateix?

Malament compliria amb sa obligació el metge que en lloc d'ocupar-se de l'estat del pacient i del que ha de fer ara i més endavant per atacar el mal, s'acontentés fent exclamacions sobre el temps en què el subjecte estava bo. Semblant comportament no tindria cap avantatge, pràcticament res adobaria, qui el tingués demostraria falta de criteri i no aconseguiria, remeiar cap casa. Així mateix l'home que s'ocupa

dels mals de son país res fa reduint-se a fer exclamacions sobre les excel·lències del temps passat; ha de pensar en la situació present, en la del temps a venir i en la manera de remeiar els mals de què es queixa. No pot salvar-se la causa de Catalunya i de so vida pròpia, no poden guarir-se els mils terribles que sofreix la nostra antiga nació, reduint-nos a plorar-los amargament, a cantar les excel·lències del temps passat i a lamentar sa pèrdua. Per fer alguna cosa de profit per a la disminució d'aquests mals, és necessari ocupar-se del present i mirar per al temps a venir. I com que aquest és del poble i del jovent i no dels interessos conservadors, com que per al mateix present poc o res pot la causa catalana esperar d'aquests interessos, porucs, irresoluts, egoistes, unitaris i cosmopolites (les Internacionals negra i blava, com diuen alguns periodistes), també sota aquest concepte el catalanisme ha d'abraçar-se a la bandera revolucionària, democràtica, republicana, per trobar sosteniment a les classes populars i donar-los força en contra del cosmopolitisme centralista.

Sia, doncs, democràtic, republicà i reformista el nostre catalanisme, sia progressiu, mirant í caminant endavant, ja per posar en mans dels elements més actius i vigorosos la causa catalana, ja per lliurar-los de ser absorbits per l'espanyolisme i el cosmopolitisme unitari, ja per conformitat amb la veritable i fidel tradició de Catalunya.

El concert econòmic

Francesc Pi i Margall

Article publicat a *El Nuevo Régimen* el 21 d'octubre de 1899. Traduït per A. Rovira i Virgili a *La qüestió de Catalunya. Escrits i discursos de Francesc Pi i Margall*, Barcelona 1913.

A Barcelona se va posant seriosa la qüestió del concert econòmic. És ja, no una qüestió de partit, sinó una qüestió de l'indústria i el comerç. L'una i l'altre miren amb mal d'ulls, no sols la multiplicitat i la creixent quantia dels tributs, sinó també la manera i l'excessiu cost del cobrament. S'esmerça, diuen, en recaptar-los gran part de ço que paguen els contribuents, i això acusa una viciosa organització tributaria.

Amb el fi de posar remei al mal, demanà la Diputació provincial de Barcelona que se li concedís el repartiment, el cobrament i la intervenció de les contribucions directes. Ho demanaren després, ampliant-ho a tot Catalunya, diverses ciutats i centres; i, segons s'assegura, s'obtingué promesa de concessió, no sabem si del general Polavieja o de tot el Govern. Reclamen ara l'indústria i el comerç, ignorem si aquella Diputació també, el compliment d'allò que se'ls ha ofert. Diuen que's celebrarà un míting monstre en demanda de que'l concert se realitzi.

La qüestió és verament greu. De concerts econòmics sobre tributs ja n'hi ha amb la província de Navarra i les de Àlaba, Guipúscoa i Biscaia. No existeix cap raó, podrà dir Barcelona, per a que no's faci la mateixa cosa amb la nostra província. Com que no són iguals els dels bascs i el dels navarresos, àdhuc podrà Barcelona optar pel dels navarresos, que des de l'any 1841 paguen una quota fixa: avui dos milions de pessetes. Si Barcelona s'até a ço que de bon començament va demanar, podrà amb major força encara reclamar el concert. Navarra i les províncies basques recaptin pels tributs que millor els semblen la quota que'ls correspon o tenen pactada. Potser avui exigirà més la província de Barcelona: potser avui pretindrà un concert com el dels navarresos.

Podrà concedir-li'l el govern. Podrà, tota vegada que'l concedí a les províncies del Nord; però haurà d'atorgar-lo a totes les que'l demanin. Sota l'actual règim unitari no és possible que cada província se regeixi per diferent sistema econòmic. Ni hi ha llei que faci a les unes de millor condició que les altres, ni n'hi ha que autoritzi semblant privilegi.

Sota'l nostre sistema cada regió podria, per a cobrir les seves despeses i les de l'Estat, imposar i cobrar les contribucions que volgués; però'l nostre sistema és diametralment oposat al que aquí ens regeix. Vegi ara'l govern i vegin tots els unitaris com la natural evolució de les idees i el curs natural dels esdeveniments van empenyent la nació cap al federalisme.

Desengany'i's el govern: és una qüestió federal la dels concerts econòmics.

Bibliografia

La Secció d'Història i la Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès (BAB), amb la col·laboració de Jordi Roca Vernet (UB), han preparat aquest recull bibliogràfic, en ocasió del 150è aniversari de la Primera República a Espanya.

També s'ha programat la sessió La República Federal o la darrera revolució del segle XIX, el dia 15 febrer de 2023, a les 18:30h a la sala Oriol Bohigas de l'Ateneu Barcelonès, a càrrec de Jordi Roca Vernet, historiador i professor de la Universitat de Barcelona.

La història de la Primera República és relativament poc coneguda per la població general, sobretot si la comparem amb la de la Segona República, però també, amb altres períodes històrics (Guerra de Successió, Guerra dels Segadors, etc.). També, és cert que la producció historiogràfica és molt menor. A continuació enunciem algunes de les obres i temàtiques tractades en aquesta bibliografia agrupades per gènere historiogràfic i per la temàtica ad hoc que hem analitzat.

Obres clàssiques amb més o menys vigència: Historia de España (Vol. VI): La época del liberalismo, de Josep Fontana, 2007; Realidad y mito de la Primera República, de José Maria Jover, 1991; Pi y Margall y el movimiento republicano federal: 1868-1874 de C.A.M. Hennessy, 1966; La Primera República Española: 1873-1874, de Francisco Martí Gilabert, 2007.

Obres més actuals que intenten explicar o corregir mancances historiogràfiques amb nous punts de vista: ¡Viva la República Federal! Andalucía y el republicanismo federal, d'Eloy Arias (coor), 2017; "El primer republicanismo español" Historia y Política, número 25, de Florencia Peyrou (coord), 2011; Las dos repúblicas en España, d'Ana Martínez i Raquel Sánchez (eds), 2018; La Primera República Española: La Asamblea Nacional: febrero-mayo 1873, d'Alejandro Nieto, 2021;

Experiencias republicanas en la historia de España, de Juan Sisinio Pérez Garzón, 2015; El león durmiente. Democracia, republicanismo y federalismo en España, 1812-1936, de Manuel Suárez Cortina, 2022.

Antologia de textos: La Primera República: Reformismo y revolución social, de Javier Echenagusia, 2012; Las Nacionalidades. Escritos y discursos sobre federalismo, de Pi i Margall, 2009; Federalismo y República, de Pi i Margall, 2006.

Biografies catalanes: Joan Tutau i Vergés, ministre d'Hisenda de la Primera República; Josep Anselm Clavé, una vida al servei de la cultura i la llibertat; Francesc Pi i Margall, 1824-1901, intel·lectual i polític federal; Ildefons Cerdà, la política pràctica a la Diputació de Barcelona; Fernando Garrido Tortosa, la pulsio cooperativista; Josep Roca i Galès, economista i cooperativista; Narcís Monturiol, polític i inventor que volia salvar el món. Altres biografiats: Antonio López y López; Manuel Girona; Joaquim Rubió i Ors; Víctor Balaguer; Frederic Soler; Els Vayreda; Jacint Verdaguer.

Biografies espanyoles: Activistas, militantes y propagandistas. Biografías en los márgenes de la cultura republicana (1868-1978), d'Eduardo Higuera Castañeda (coord), 2018; Con los Borbones, jamás. Biografía de Manuel Ruiz Zorrilla (1833-1895), d'Eduardo Higuera Castañeda, 2016; Nicolás Salmerón y el republicanismo parlamentario, a cura de Fernando Martínez López, 2007; Figuras de La Gloriosa: Aproximación biográfica al sexenio democrático, de Rafael Serrano García, 2006; Emilio Castelar. La patria y la república, de Jorge Vilches García, 2001.

Memòries de personatges públics o anònims: Memòries d'Antoni Feliu i Codina, un veterà de la República; Miguel Morayta, "las Constituyentes de la República española"; Una crònica de la República a Barcelona, vista per Miguel González Sugrañes; la novel·la de Benito Pérez Galdós, La Primera República; Memòries de Conrad Roure sobre la crisi de la República.

Catalunya, el catalanisme i la República Federal: "Visca la República Federal: 9 de març de 1873", de Joan Esculies, 2023; El catalanisme i la cultura federal: Història i política del republicanisme popular a Catalunya el segle XIX, de Pere Gabriel, 2007; La I República espanyola en Barcelona, de Mercedes Nieto, 1974; Valentí Almirall i el federalisme intransigent, de Josep Pich Mitjana, 2006; La Catalunya dels furs carlins (1 de novembre de 1874), de Lluís Ferran Toledano, 2022.

Mitologia i República: The myths of the Republic: Literature and Identity, a cura d'Emili Samper, 2016; Els mites de la República: Arguments per al futur, de Magí Sunyer, 2022.

Enregistraments sonors: "Commemoració dels 125 anys de la proclamació de la Primera República", AB, 1998; "Per la República: la República de l'11 de febrer de 1873", AB.

La selecció i edició del recull ha anat a càrrec de Joan Solé Camardons, llicenciat en Geografia i Història (UB), Màster en Tècniques d'Investigació Social Aplicada (UB-UAB), ponent de la Secció d'Història de l'Ateneu Barcelonès (2015-2020), fundador i coordinador de la Tertúlia Amics de la Història.